

Szkoła Zdrowia Publicznego UJ i AM oraz Instytut Zdrowia Publicznego WNZ UJ CM – pierwsze 30 lat

Koncepcje i początki Szkoły Zdrowia Publicznego¹

Anna Szetela <https://orcid.org/0000-0002-2247-1503>

Zakład Polityki Zdrowotnej i Zarządzania, Instytut Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum

Adres do korespondencji: Anna Szetela, Instytut Zdrowia Publicznego, ul. Skawińska 8, 31-066 Kraków, anna.szetela@uj.edu.pl

Historia krakowskiej Szkoły Zdrowia Publicznego – obecnego Instytutu Zdrowia Publicznego – rozpoczęła się w kwietniu 1990 r., kiedy to podczas wizyty w Polsce przedstawiciele Ministerstwa Zdrowia Francji zaproponowali pomoc w utworzeniu szkoły na wzór francuskiej ENSP (École Nationale de la Santé Publique, obecnie: École des Hautes Etudes en Santé Publique). Początki Szkoły to zarówno debaty nad jej modelem, jak i nazwą. Dzisiaj mało kto już pamięta, ile problemów stworzyło wprowadzenie do polskiego słownika w początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku nazwy „zdrowie publiczne” czy stworzenie nowego polskiego terminu „szkoła zdrowia publicznego”, mimo że nieprzerwanie od ponad 100 lat istniało czasopismo „Zdrowie Publiczne”, a przed II wojną światową Ministerstwo Zdrowia nosiło nazwę Ministerstwo Zdrowia Publicznego.

Szkoła miała się rozwijać w dwóch kierunkach – kształcenia menedżerów i promocji zdrowia. W roku 1990 kształcenie menedżerów według nowych reguł gospodarki rynkowej dopiero się zaczynało, również promocja zdrowia wymagała podejścia adekwatnego do nowej rzeczywistości. Dla twórców Szkoły od początku było jasne, że konieczne jest dotarcie do środowisk, które nie były do tej pory związane z opieką zdrowotną, a także poszukiwanie liderów, którzy pomogliby urzeczywistnić postawione zadanie – koncepcja wielowymiarowości i międzysektorowości zdrowia publicznego nie była jeszcze wtedy powszechnie znana. Wielosektorowość znalazła wówczas swój wyraz w przyciągnięciu osób z różnych dziedzin nauki, ważnych dla interdyscyplinarnego charakteru zdrowia publicznego: twórcy koncepcji Szkoły zaprosili do współpracy przedstawicieli nauk ekonomicznych, grono naukowców zajmujących się zarządzaniem, demografią, informatyką. Rzecz jasna, w dyskusjach nad projektem i planami działania brali też udział przedstawiciele zawodów medycznych. Jako ciekawostkę można wspomnieć, że pierwsze spotkanie organizacyjne założycieli odbyło się na zaproszenie rektora ówczesnej Akademii Medycznej prof. Andrzeja Szczeklika na początku czerwca 1990 r. w sali

konferencyjnej przy ulicy Skawińskiej 8. W roku 2020, gdy Instytut Zdrowia Publicznego został przeniesiony z ulicy Grzegórzeckiej 20 właśnie pod adres Skawińska 8, historia zatoczyła więc koło.

Twórcy Szkoły od początku stawiali na kształcenie podyplomowe absolwentów różnych kierunków studiów, co było pewną rewolucją w podejściu do kształcenia kadr służby zdrowia w Polsce. Jak wspominał jeden z założycieli Szkoły i późniejszy jej dyrektor Andrzej Ryś, do anegdot przeszły wspomnienia jednego z kolegów, który zastanawiał się, jak można w jednakowym czasie nauczyć pielęgniarzkę, teatrologa, polonistę, biologa, lekarza, inżyniera i matematyka, na przykład, statystyki.

Postawiono ważne pytania o wizję programu nauczania: przedmioty, techniki uczenia, umiejętności do nabycia przez studentów, organizację zajęć, materiały (zauważmy, że w tamtym czasie nie było nawet podstawowych książek do ekonomii w języku polskim). Zastanawiano się, jak długie mają to być studia, w jakich godzinach uczyć, jak połączyć praktykę z teorią, ile powinien trwać staż? Ile zarządzania, finansów, ekonomii, promocji zdrowia, epidemiologii, innych przedmiotów? Program musiał się radykalnie różnić od programów dotychczas oferowanych w Polsce. Jedną z istotnych decyzji podjętych podczas negocjacji rządowo-opozycyjnych w epoce okrągłego stołu było odejście od „nomenklaturowego” obsadzania stanowisk w opiece zdrowotnej. W konsekwencji tych ustaleń oraz późniejszych zarządzeń Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej doszło do setek konkursów i pojawienia się zupełnie nowej grupy zarządzającej opieką zdrowotną na różnych szczeblach administracji rządowej i szpitalnej. Twórcy Szkoły starali się współpracować ze środowiskiem praktyków, poszukując jednocześnie tych, którzy w istotny sposób przyczyniliby się swoją aktywnością do budowy nowego obrazu osoby zarządzającej opieką zdrowotną. Szkoła miała być jedną z niewielu instytucji akademickich, które na stałe wprowadziły do swojej struktury radę (pierwotna nazwa „rada praktyków”, później „rada konsultacyjna”), skupiającą kilkunastu przedstawicieli tej „odnowionej”

grupy zawodowej. Ostatecznie jako wzór kursów dla przyszłych studentów Szkoły posłużył program *Health policy / Health management* Harvard School of Public Health (Harvardzkiej Szkoły Zdrowia Publicznego). Projekt Szkoły został wsparty przez amerykańską Fundację Project Hope, a rządowa pomoc francuska była realizowana (w imieniu rządu Francji) poprzez Fundację Francja–Polska – był to początek siedmioletniej współpracy, która zaowocowała licznymi wspólnymi projektami. Szkoła powstała jako ośrodek z jednej strony ogniskujący wiedzę pochodzącą z zagranicznych środowisk naukowych, a z drugiej – badający zmiany w zakresie opieki zdrowotnej w Polsce.

W grudniu 1990 r. przedstawiciel Fundacji Project Hope gorąco zachęcał do stworzenia szkoły uniwersyteckiej na wzór amerykański, najlepiej jako wspólnej instytucji Akademii Medycznej i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zmiany w kręgach władzy, przeprowadzone analizy działania szkół zdrowia publicznego w Europie i USA, kolejne spotkania i rozmowy doprowadziły do wypracowania formuły organizacyjnej. Zapadła decyzja o równoległym utworzeniu jednostki międzyuczelnianej Akademii Medycznej i Uniwersytetu Jagiellońskiego, która miałaby realizować cele dydaktyczne, naukowe i doradcze, oraz fundacji, która miałaby pozyskiwać fundusze na wsparcie Szkoły, prowadzić działalność wydawniczą i inne formy działalności gospodarczej. W marcu 1991 r. doszło do spotkania rektora AM prof. Andrzeja Szczeklika, rektora UJ prof. Andrzeja Pelczara i prorektorów UJ z przedstawicielem MZiOS dyrektorem dr. Rafałem Niżankowskim oraz Andrzejem Rysiem i Tadeuszem Skarbkiem – pełnomocnikami MZiOS ds. utworzenia Szkoły. W kwietniu 1991 r. zapadły uchwały Senatów AM i UJ o utworzeniu jednostki międzyuczelnianej o nazwie Szkoła Zdrowia Publicznego AM i UJ. (Takie umiejscowienie Szkoły przetrwało do 12 maja 1993 r., kiedy to decyzją Sejmu RP Akademia Medyczna powróciła do Uniwersytetu Jagiellońskiego; Szkoła stała się wtedy jednostką pozawydziałową utworzonego z AM Collegium Medicum). Odnotujmy jeszcze, iż współpraca z dwoma krakowskimi architektami Jackiem Ewy i Krzysztofem Ingardenem zaowocowała koncepcją budowy nowego budynku Szkoły w okolicy ulicy Grzegórzeckiej 20 (planowano pozyskać fundusze z Banku Światowego). Powstało studium projektowe i nowatorski w Polsce plan (typu *public-private*) budowy Szkoły i funkcjonowania Centrum Zdrowia. Niestety, historia następnych lat nie była pod tym względem dla Szkoły łaskawa, a projekt nie doczekał się realizacji.

Z dniem 1 maja 1991 r. nominację na pierwszego dyrektora nowo utworzonej jednostki międzyuczelnianej otrzymał T. Skarbek. A. Ryś objął funkcję zastępcy dyrektora ds. kontaktów zagranicznych i rozwoju. Można było rozpocząć kształcenie – nabór, zajęcia, praktyki. Jako pierwsze zostały uruchomione dzienne studia podyplomowe, które po pewnym czasie uzyskały status „dziennych studiów specjalnych”, zdefiniowanych ostatecznie przez Radę Nauki i Szkolnictwa Wyższego w roku 1993. W drugiej kolejności uruchomiono program dla inspektorów farmacji (w tym okresie rodziła się ustawa, która powoływała polskich inspektorów farmaceutycznych, jednocześnie radykalnie zmieniając świat polskich aptek i środowisko farmaceutów/aptekarzy). Kolejnym

programem były 3-letnie (obecnie jednoroczne) studia podyplomowe dla pracującej kadry kierowniczej – do dziś wysoko oceniane i rokrocznie zajmujące wysoką pozycję w rankingu kształcenia podyplomowego. Pierwszy rocznik studentów zaocznych rozpoczął studia w marcu 1993 r. Uruchomiono też roczny program dla kadry zarządzającej opieką zdrowotną w województwie zamojskim, finansowany przez włoską fundację AISPO z Mediolanu. Również w 1993 r. rozpoczął się pierwszy kurs w zakresie zdrowia publicznego dla studentów IV roku medycyny; było to kolejne wyzwanie – trzeba było od zera opracować program nauczania, przybliżający nowy (nieznany jeszcze) system opieki zdrowotnej studentom medycyny. W roku 1995 uruchomione zostało podyplomowe studium promocji zdrowia, ruszyła też pierwsza wielka kampania edukacyjna „Błaszki to nie igraszki”, mająca zapobiegać zatruciom grzybami, z udziałem licznych dziennikarzy, toksykologów, pediatrów, biologów i nauczycieli.

Kolejnym projektem było finansowane przez US Agency for International Development (US AID) „Nauczanie w zdrowiu środowiskowym” dla samorządów lokalnych. Szkoła podjęła również współpracę z partnerami zagranicznymi w ramach kolejnych projektów TEMPUS (Trans-European Mobility Programme for University Studies) – programu pomocowego Unii Europejskiej wspierającego współpracę między uczelniami z krajów UE i krajów partnerskich – do których należała jeszcze wtedy Polska. Pierwszy TEMPUS z udziałem Szkoły obejmował promocję zdrowia i inspekcję farmaceutyczną, we współpracy z ENSP z Rennes i Hogeschool van Amsterdam (HvA). W opinii A. Rysia był to bardzo dobry przykład programu, w którym udało się połączyć wysiłek Szkoły, doświadczenie i entuzjazm francuskich ekspertów, wsparcie finansowe polskie i zagraniczne, a przede wszystkim autentyczne zaangażowanie ze strony polskiego MZiOS i studentów – inspektorów nadzoru farmaceutycznego (od niedawna działającego w nowych ramach prawnych). Do projektu TEMPUS II dołączyły, poza ENSP, HvA i Szkołą, szkoły zdrowia publicznego w Bielefeld i Atenach. Celem projektu było opracowanie nowoczesnych kursów z zakresu zarządzania strategicznego, finansowego, operacyjnego oraz prawa zdrowia i ekonomiki zdrowia. Kontynuację TEMPUS I stanowił projekt JEN w zakresie inspekcji farmaceutycznej w przemyśle oraz edukacji pacjenta. Również TEMPUS III – „Kształcenie w zarządzaniu lekiem” został przygotowany przy dużym udziale pracowników Szkoły; ostatecznie wzięło w nim udział 5 akademii medycznych i apteki szpitalne, pod kierownictwem Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Zainicjowano również projekty dotyczące analiz systemu informacji szpitalnej w kilku szpitalach województwa krakowskiego oraz trzyletni projekt tworzenia pierwszego w Polsce planu strategicznego dla szpitala realizowany przez Szkołę, ZOZ w Suchej Beskidzkiej i Szpital Regionalny w Metz-Thionville we Francji. Podjęto pracę nad tłumaczeniem pierwszego tomu Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10. Do Szkoły przyjechali wtedy pierwsi stypendyści Fullbrighta. W ramach I seminarium AHCPR (Agency for Health Care and Policy), finansowanego przez fundusz Maria Skłodowska-Curie Actions, nawiązano współpracę

z amerykańskimi naukowcami zajmującymi się jakością opieki zdrowotnej. Nawiązanie kontaktu z amerykańską organizacją non-profit zajmującą się technologiami medycznymi – ECRI, pozwoliło na podjęcie badań nad technologiami medycznymi i ich rolą w praktyce klinicznej, zarządzaniu i polityce zdrowotnej, jak również zapoczątkowało prace nad polską terminologią sprzętu i materiałów medycznych. Zorganizowana przy współpracy z ECRI w 1996 r. konferencja „Zarządzanie technologiami medycznymi” była jednym z ważnych wydarzeń wpisujących się w rozwój programu kształcenia dla inżynierów medycznych.

Innym interesującym projektem był „Medical Information Management – MIM”, realizowany ze strony amerykańskiej przez Albany Medical College, a ze strony polskiej przez Szkołę, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie i II Katedrę Chorób Wewnętrznych CM UJ, kontynuowany później jako „Hospital Information Management – HIM” finansowany ze środków programu PHARE. Wśród tych pierwszych inicjatyw warto odnotować podjęcie współpracy z firmą farmaceutyczną, we współpracy z MSD-Polska uruchomiono Centrum Naukowe mające pomagać w kształceniu lekarzy oraz ułatwiać dostęp do informacji naukowej. Fundusze MSD pozwoliły później na sfinansowanie stypendium doktoranckiego w zakresie finansowania opieki zdrowotnej oraz na dofinansowanie warsztatów dla dziennikarzy polskich i europejskich piszących o problemach zdrowia publicznego. Nawiązane zostały też kontakty z dynamicznie rozwijającą się grupą podejmującą problematykę polityki zdrowotnej i ekonomiki zdrowia z London School of Economics, natomiast celem kontynuacji współpracy z Harvard School of Public Health była realizacja projektu finansowanego przez USAID – wsparcie władz lokalnych (samorządowych i wojewódzkich) w zarządzaniu opieką zdrowotną. Projekt harwardzki objął kolejne miejsca na mapie Polski: województwo suwalskie, ZOZ Łęczycza, województwo krakowskie, miasto Kraków, Nowosądecką Strefę Usług Publicznych. Nie można też nie wspomnieć o pierwszych modułach szkolenia w zakresie zarządzania, prowadzonych wspólnie z Project Hope.

W roku 1996 podpisano umowę o współpracy z ScHARR (The School of Health and Related Research) z Sheffield University, finansowaną przez British Council – była to pierwsza umowa Szkoły z instytucją z Wielkiej Brytanii. Współpraca z ScHARR miała zaowocować wieloma interesującymi badaniami. Wspólnie z Anglikami i Holendrami opracowano projekt TEMPUS IV „Leaders in Health Care – New Faculty of Health Care of the JU”.

W ramach Szkoły zainicjowano również seminarium doktoranckie. Na pierwsze spotkanie przybyło ponad 50 osób z całej Polski – wszyscy byli absolwentami Szkoły bądź innych programów polskich lub zagranicznych z zakresu zarządzania opieką zdrowotną lub zdrowia publicznego. Takie zainteresowanie potwierdziło jeszcze raz oczekiwanie rynku na utworzenie wydziału, który mógłby prowadzić przewody doktorskie z wielodyscyplinarnych badań nad sektorem opieki zdrowotnej.

Szkoła była zatem od początku zaangażowana we współpracę międzynarodową. Jej przejawem były wspomniane projekty badawcze czy bilateralne inicjatywy prowadzące do powstania i doskonalenia nowych programów

dydaktycznych. Rok po rozpoczęciu działalności Szkoła została członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Szkół Zdrowia Publicznego (Association of Schools of Public Health in the European Region, ASPHER). Wkrótce potem podjęto decyzję o wyborze Krakowa na miejsce jednego z kolejnych zjazdów (1994). Szkoła została zatem zauważona i miała okazję zaprezentować swój potencjał i pierwsze osiągnięcia.

■ Przekształcenia

Wiosną 1995 r. dyskutowana była koncepcja utworzenia wspólnie z Wydziałem Pielęgniarskim nowego Wydziału Nauk o Zdrowiu, co miało umożliwić dalszy rozwój obu instytucji oraz zdobycie uprawnień do nadawania tytułów doktorskich. Założyciele Szkoły zaczęli sobie uświadamiać konieczność jej przekształcenia w jednostkę o randze wydziału uniwersyteckiego. Jak wspomina A. Ryś w publikacji *Dziesięć lat istnienia Szkoły Zdrowia Publicznego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego* do wyboru były trzy możliwe „związki”:

- pozyskanie zainteresowania samodzielnych pracowników i jednostek Wydziału Lekarskiego o zainteresowaniach związanych bezpośrednio (epidemiologia, biostatystyka, higiena i ekologia człowieka, toksykologia, żywienie) lub pośrednio (gerontologia, medycyna rodzinna, psychiatria środowiskowa, medycyna wsi) ze zdrowiem publicznym oraz podjęcie wysiłku skierowanego na budowanie wspólnego wydziału;
- zidentyfikowanie jednostek innych wydziałów UJ o zainteresowaniach zbieżnych ze zdrowiem publicznym (socjologia, praca socjalna, pedagogika, ekonomia, zarządzanie, geografia, demografia, ekologia). Bariery takiego kierunku przekształcenia był nadal istniejący instytucjonalny podział na „stary UJ” i „dawną AM” (minęły wtedy zaledwie dwa lata od oficjalnego połączenia) oraz utrzymujący się podział na źródła finansowania obu części Uniwersytetu;
- zidentyfikowanie instytucji „zmuszonej” poszukiwać partnera dla swojego rozwoju, wytworzenie efektu synergii i poszerzenie pola rozwoju nowej, wspólnej instytucji. Takim naturalnym partnerem w roku 1995 był Wydział Pielęgniarski CM, który właśnie przygotowywał się do obchodów dwudziestolecia działalności. Projekt obejmował poszerzenie zakresu kierunków studiów o zdrowie publiczne i fizjoterapię (3 lata licencjatu + 2 lata studiów magisterskich), utworzenie trzech instytutów kreujących kierunki studiów i badania naukowe w danych dyscyplinach, a wreszcie uzyskanie uprawnień do nadawania stopni naukowych. W efekcie miano pozyskać stosunkowo duży rynek pracowników medycznych niezwiązanych z tradycyjnymi zawodami medycznymi, jak lekarz czy farmaceuta, zainteresowanych kończeniem studiów magisterskich, studiów podyplomowych oraz zdobywaniem stopni naukowych. Dla obu dotychczas istniejących instytucji miała to być utrata „samodzielności”, ale pomimo początkowych oporów udało się zdobyć poparcie większości pracowników. Dyskusje dotyczyły też

nazwy nowego wydziału: nauk o zdrowiu? humanistyczno-medyczny? pielęgniarstwa i zdrowia publicznego?

Reorganizacja została jednak nieco odłożona w czasie – jeszcze do roku 1997 Szkoła istniała jako jednostka pozawydziałowa z czterema zakładami (Polityki Zdrowotnej i Ekonomiki Zdrowia, Medycznych Systemów Informacyjnych, Promocji Zdrowia i Edukacji Zdrowotnej oraz Epidemiologii i Badań Populacyjnych) oraz Katedrą Zarządzania i Projektowania Opieki Zdrowotnej. Wreszcie, po kolejnych tygodniach uzgodnień i wstępnych negocjacji z zainteresowanymi rozwojem nowego Wydziału samodzielnymi pracownikami naukowymi, 26 lutego 1997 r. Senat UJ podjął trzy istotne dla historii Szkoły uchwały:

- utworzenie z dniem 1 października 1997 r. Wydziału Ochrony Zdrowia (od 2007 r. Wydział Nauk o Zdrowiu);
- utworzenie dwóch instytutów: Zdrowia Publicznego i Pielęgniarstwa;
- utworzenie od roku akademickiego 1997/98 nowego kierunku studiów magisterskich: zdrowie publiczne.

Konsekwencją decyzji Senatu UJ było także zakończenie przez Szkołę z dniem 30 czerwca 1997 r. samodzielnej działalności finansowej, prowadzenia kadr i spraw socjalnych. Rozpoczął się nowy rozdział w rozwoju Szkoły – teraz już Instytutu. Nowe wskaźniki miały odąd decydować o pozytywnej ocenie, niezwykle ważną stała się liczba samodzielnych pracowników naukowych, studentów stacjonarnych (dawniej zwanych „dziennymi”), z czasem również liczba przeprowadzonych przewodów doktorskich i habilitacyjnych oraz liczba prowadzonych badań naukowych. Symbolicznym zakończeniem tego etapu stało się seminarium w Rennes we Francji, zamykające program Tempus II. Nadchodził nowy czas, nowe projekty, nowi partnerzy. I znów przywołam słowa Andrzeja Rysia, który w 1997 r., podsumowując pierwsze lata fenomenu organizacyjnego Szkoły, podkreślał, że była ona między innymi:

- **zespołem ludzi**, którzy zdecydowali się razem pracować przy realizacji nowatorskiej idei;
- **instytucją** zdolną sprostać zmieniającemu się otoczeniu i kreować nową rzeczywistość; w ciągu tych pierwszych lat zrealizowano ponad 50 konferencji (zazwyczaj z udziałem gości zagranicznych), kilkadziesiąt projektów naukowych i eksperckich, uruchomiono 5 programów nauczania (dzienny i zaoczny w zakresie zarządzania szpitalem / administracji zdrowiem publicznym, inspektorzy farmacji, specjaliści promocji zdrowia, studenci medycyny) oraz opracowano 3 kolejne (magister zdrowia publicznego, wdrażanie systemów informacyjnych w szpitalu, zdrowie środowiskowe);
- **partnerem międzynarodowym** – instytucją wiarygodną dla partnerów zagranicznych, m.in.: Fundacji Francja–Polska, US AID, PHARE, Biura programu TEMPUS, Banku Światowego i British Council, Project HOPE, ECRI, Harvard School of Public Health, ENSP, Sheffield University, London School of Economics, School of Public Health of University of North Carolina at Chapel Hill, Szkoły Zdrowia Publicznego Uniwersytetu w Bielefeld, Hogeschool van Amsterdam;
- **innowatorem** – instytucją inspirującą i wzmacniającą rozwój nowych zawodów w sektorze opieki zdrowotnej, takich jak: inspektor farmaceutyczny, specjalista

promocji zdrowia, dyrektor szpitala, specjalista zdrowia środowiskowego, informatyk szpitalny. Instytucją inspirującą i podejmującą wyzwania w reformującym się sektorze opieki zdrowotnej, takie jak: rozwój instytucji lekarza rodzinnego, systemy jakości, ocena technologii medycznych, nowoczesne systemy informacyjne, badania populacyjne, farmakoekonomika, *evidence based medicine*, zarządzanie lekiem w szpitalu, zarządzanie informacją medyczną;

- **organizacją nakierowaną na problemy praktyczne** – współpracującą na co dzień z jednostkami opieki zdrowotnej i praktykami;
- **kreatorem więzi międzyludzkich** – instytucją nauczycieli, pracowników administracji, studentów i absolwentów. Fenomen Szkoły polegał także na stworzeniu instytucji-firmy, w której większość czuła się odpowiedzialna za jej losy i realizację misji.

■ Instytut Zdrowia Publicznego

Rok 1997 to początek istnienia Szkoły w nowej strukturze i pod nową nazwą. Po raz pierwszy uruchomione zostały studia licencjacko-magisterskie na kierunku zdrowie publiczne; pierwszy rok liczył 56 studentów. W późniejszych latach kandydatów było zdecydowanie więcej – w 1999 r. liczba osób na jedno miejsce wynosiła 4,5. Dziedzina wydawała się wielu osobom niezwykle interesująca. Chociaż oferta programowa w zdrowiu publicznym nie była tak szeroka jak dziś, na horyzoncie rysowały się ambitne plany reformowania systemu ochrony zdrowia, słowem Instytut znów przyciągał wielu aktywnych ludzi, zarówno wykładowców, jak i studiumujących. W maju 2000 r. kandydaci na studia walczyli o indeks w programie telewizyjnym „Jeśli nie Oxford, to co?”. Zadania nie były łatwe: namówić przechodnia do poparcia utworzenia pijalni wód w Sukiennicach; namówić Smoka Wawelskiego, by nie przestawał pić „czystej” wiślanej wody; zareagować na pożar lub włamanie do apteki w szpitalu jak prawdziwy menedżer; wykazać się znajomością zasad żywienia – czyli zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, a przy tym interdyscyplinarne. Aktorami i statystami byli między innymi ówczesni studenci.

W grudniu 1997 r. ruszył kolejny projekt TEMPUS: „Leaders for Health Care”, którego partnerami byli SchHARR i Hallam University z Sheffield oraz Maastricht University, a ze strony polskiej Instytut Pielęgniarstwa. W ramach tego projektu, oprócz prac nad programem zajęć, podejmowane były między innymi próby opracowania systemu punktowego na studiach (*credit points*), systemu praktyk studenckich oraz uaktywnienia działań marketingowych na rzecz Instytutu.

Rozwijala się też współpraca międzynarodowa w zakresie dydaktyki. Koniec XX wieku to pierwsze wizyty studentów zagranicznych: studenci z uniwersytetu w Sheffield brali udział w wykładach i spotkaniach ze specjalistami z zakresu polityki zdrowotnej i reformy ochrony zdrowia, zwiedzali jednostki opieki zdrowotnej i Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa. 27 listopada 1998 r. odbył się pierwszy zjazd Stowarzyszenia Absolwentów Szkoły i Instytutu. Półtora roku później zarejestrowano

Stowarzyszenie Studentów Zdrowia Publicznego mające na celu rozwijanie, doskonalenie i upowszechnianie wiedzy z zakresu zdrowia publicznego oraz wymianę doświadczeń naukowo-dydaktycznych studentów zdrowia publicznego i innych kierunków związanych z ochroną zdrowia.

Wśród ważnych aktywności studenckich trzeba też odnotować zorganizowanie konferencji studentów zdrowia publicznego – najpierw krajowej, następnie międzynarodowej. Zgodnie z wzorcami zaczerpniętymi z Hallam Univeristy do studentów należało całościowe zaplanowanie i zorganizowanie tych konferencji.

Studenci z własnej inicjatywy podjęli też problem oceny jakości nauczania na licencjacko-magisterskim zdrowiu publicznym. W pierwszym raporcie, opublikowanym w piśmie „Zyg-Zak”, ogłoszono wyniki w trzech kategoriach: poziom prowadzenia wykładów, sympatia, najlepsze przygotowanie do ćwiczeń. Studenci ocenili również przydatność poszczególnych przedmiotów – jako najbardziej związane z ich kierunkiem studiów wskazali: prawo, ekonomię, organizację ochrony zdrowia, informatykę (pod koniec ubiegłego wieku informatyka musiała być na studiach uczona w zasadzie od postaw, nie był to też jeszcze czas powszechnego dostępu do internetu w każdym telefonie) i epidemiologię.

„Zyg-Zak” był niewielkim wydawnictwem, o charakterze nieco satyrycznym. Nadszedł jednak czas i na pismo poważniejsze: w 1999 r. ukazał się pierwszy numer „Zdrowia i Zarządzania”. To właśnie obecne „Zeszyty Naukowe Ochrony Zdrowia. Zdrowie Publiczne i Zarządzanie”, będące oficjalnym periodykiem Instytutu Zdrowia Publicznego WNZ UJ CM.

Instytut opuszczały kolejne roczniki studentów, istotny stał się więc problem zatrudnienia. Jednym z ważnych projektów był projekt finansowany ze środków UE w ramach programu Leonardo da Vinci (obejmującego doskonalenie kompetencji zawodowych) „Budowanie partnerstwa dla zatrudnienia w zdrowiu publicznym”. Kolejne lata przyniosły nowe projekty badawcze, związane z wyzwaniem, przed jakim stawało współczesne zdrowie publiczne, również przecież ewoluujące. Nie sposób wymienić tu wszystkich programów, konferencji, publikacji czy przykładów działalności eksperckiej dla rozmaitych instytucji – od lokalnych wydziałów i departamentów, przez szczeble centralne, ministerialne, po regionalne i europejskie czy wreszcie światowe, jak WHO czy Bank Światowy. Nie sposób też wymienić wszystkich istotnych publikacji, zarówno w języku polskim, jak i w językach obcych. Te, o których w niniejszym tekście wspomniano, to przede wszystkim projekty z pierwszych lat istnienia Szkoły i Instytutu – to wtedy bowiem wszystko działało się po raz pierwszy, było nowe, wymagało kreatywności, a niekiedy wręcz odwagi.

Międzynarodowy wymiar aktywności Instytutu w XXI wieku to już nie opieranie się na wzorcach

kształcenia wypracowanych w uczelniach zagranicznych (na kształt nauczania miały zresztą wpływ krajowe inicjatywy prawodawcze, choćby w postaci standardów nauczania, które w 2007 r. na kilka lat zagościły w procesie tworzenia programów nauczania), to również tworzenie wspólnych programów dydaktycznych, z których najdłużej działającym i mającym najwięcej absolwentów jest program Europubhealth+ European Master in Public Health. Wymiany międzynarodowe studentów i kadry to Erasmus+, ale też wyjazdy i przyjazdy grup studentów i wykładowców oparte na dwustronnych porozumieniach międzyuczelnianych.

■ Nie tylko fakty i daty

Szkoła, a potem Instytut to przede wszystkim ludzie – bez nich nie byłoby mowy ani o powstaniu Szkoły, ani o jej rozwoju, współpracy czy efektach. Jak wspomniano na początku, Szkoła nie powstałaby bez zdecydowanej (by nie rzec: upartej) postawy kilku osób dążących do powołania nowej jednostki. Również kolejne etapy wdrażania programów, podejmowania prac badawczych, nawiązywania współpracy z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi to historia kontaktów wielu wspaniałych, zaangażowanych w nowe wyzwania ludzi. To również historia kadry dydaktycznej i badawczej, ale także administracyjnej. To również setki, a potem już tysiące absolwentów poszczególnych kierunków i cykli kształcenia, nie tylko w programach akademickich, ale również w różnego rodzaju krótszych – co nie znaczy, że mniej ważnych – formach: kursach, szkoleniach czy wreszcie konferencjach i seminariach. Instytut jest najstarszą w Polsce placówką edukacyjną prowadzącą nieprzerwanie kształcenie w zakresie zdrowia publicznego. Część absolwentów decydowała się na kontynuowanie silniejszych związków ze Szkołą i Instytutem, już to poprzez karierę zawodową w murach Uczelni, już to poprzez mniej ściśle kontakty, chociażby za pośrednictwem Stowarzyszenia Absolwentów. W ciągu tych pierwszych 30 lat historii przez Szkołę i Instytut Zdrowia Publicznego „przewinęły się” tysiące osób i siłą rzeczy nie ma w tym artykule miejsca, by upamiętnić wszystkich. Część nazwisk można odszukać choćby w analfach niniejszego pisma – zarówno bowiem pracownicy, goście, jak i studenci, a następnie absolwenci dokładali cegiełek do działalności publikacyjnej.

Na pierwszej stronie pierwszego numeru „Zdrowia i Zarządzania” z 1999 r. znalazł się plakat autorstwa Wiesława Grzegorzcyka obrazujący reformę ochrony zdrowia w Polsce. Od tego czasu, a sięgając jeszcze dalej wstecz – od 1991 r., wiele się w Szkole, potem w Instytucie Zdrowia Publicznego zmieniło. Niektóre z naszych wewnętrznych reform okazywały się bardziej efektywne, inne – mniej.

Przypis

- 1 Tekst jest w dużej mierze oparty na treści broszury autorstwa Andrzeja Rysia i Anny Szeteli pt. *Dziesięć lat istnienia Szkoły Zdrowia Publicznego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia ludzi, zdarzeń i instytucji* (Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne Versalius, Kraków 2001).